

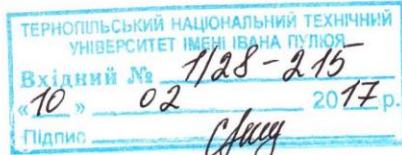
ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Мариненко Наталії Юріївни:
“Управління адаптивним розвитком
виробничо-господарських структур”,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Сучасний етап розвитку виробничо-господарських структур в Україні характеризується процесами, які потребують вироблення управлінських моделей адаптації виробництв. Надзвичайно важливого значення набуває у сучасних умовах проблема побудови функціонального механізму управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур, вироблення концепції взаємозв'язку всіх функцій менеджменту, дослідження теоретико-методологічних зasad і практичних аспектів реалізації вироблених моделей, що потребують адаптивних заходів. Складність проблеми поглибується наслідками зміни векторів постачання сировини, комплектуючих та реалізації готової продукції через дисонанс в економіці України, який довелося адаптуватися до нових реалій функціонування в умовах проведення АТО на територіях, які давали досить великі обсяги ВВП. Управління адаптивним розвитком промислових підприємств є відображенням тих процесів, що відбуваються в економіці країни, рівня розвитку її суб'єктів господарювання, а тому проблема вироблення виважених, ефективних, науково обґрунтованих підходів і практичних рекомендацій щодо управління адаптивним розвитком ВГС набуває державної ваги з метою відновлення рівноваги у деформованій структурі зв'язків машинобудування.

Метою роботи визначено розвиток теоретичних положень, розроблення науково-методологічних підходів і практичних рекомендацій щодо управління адаптивним розвитком ВГС.

Вважаю, що дисертант правильно визначила об'єктом свого дослідження процеси управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур, а предметом – теоретико-методологічні положення, методи і моделі управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур.

Відповідно до поставленої мети у дисертаційній роботі поставлено низку завдань, вирішення яких дало можливість її досягнути.

Виходячи із ступеня наукового опрацювання зазначених проблем і реальних потреб практики, обрану дисертантом тему слід вважати актуальною і своєчасною. Дисертаційна робота є складовою частиною комплексних науково-дослідних тем, що виконувались колективом науковців Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пуллюя: «Інноваційні підходи в управлінні економікою підприємств у сучасних умовах» (державний реєстраційний № 0111U002591) та «Соціально-економічні проблеми теорії і практики розвитку економічних систем» (№ держреєстрації 0111U005288).

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і практичних пропозицій дисертації обумовлена використанням законодавства і нормативних актів з питань розвитку та адаптації підприємств до умов зовнішнього середовища, застосуванням загальнонаукових та емпіричних методів економічної науки. У процесі дослідження автор послуговувалась такими методами, як статистичний аналіз, абстрактно-логічний підхід, порівняння, економіко-математичне моделювання тощо.

Достовірність роботи підтверджується аналізом значної кількості наукових праць вітчизняних та зарубіжних авторів з питань економічної стійкості підприємств у умовах змін; апробацією її окремих положень на дев'ятнадцяти міжнародних наукових конференціях; використанням значного обсягу фактичного матеріалу найбільших промислових підприємств України, які є бюджетоутворюючими, та успішним впровадженням ними вироблених дисертантом пропозицій, що підтверджено відповідними довідками.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок про всебічну обґрунтованість та достовірність представлених у дисертаційній роботі наукових положень, висновків і рекомендацій, про високий науковий рівень дисертантки.

3. Новизна наукових результатів дисертаційної роботи.

На захист автором представлено результати, які наведено на с. 9-13 дисертаційної роботи та с. 3-5 автореферату. Внаслідок здійсненого

дослідження отримані результати та висновки збагачують сучасну економічну науку в напрямі пошуку оптимальних стратегій поведінки підприємств у період настання несприятливих економічних подій та мають практичне значення. Новаторство і прогресивність наукового підходу розкриваються через наступні положення:

До *вперше* розроблених результатів дослідження слід віднести такі:

– розроблено концептуальний підхід до управління адаптивним розвитком промислового підприємства в складі ВГС, основою якого є відповідні механізми та блоки управління, які забезпечують організацію проведення адаптації підприємств до змін зовнішнього середовища й ефективність їхнього функціонування у складі виробничо-господарських структур на етапах преадаптації та коадаптації; (с. 185-194);

– запропоновано та обґрунтовано методологічний підхід до управління проблемними ситуаціями на етапах преадаптації та коадаптації, застосування якого уможливить досягнення взаємоузгодженої роботи підприємств через зміну швидкості реакції ВГС в процесі адаптації (с. 170-185).

Серед отриманих наукових результатів, спрямованих на *удосконалення існуючих*, доцільно виділити такі:

– запропоновано механізм управління адаптивним розвитком промислового підприємства на основі застосування превентивної адаптації потенціалу розвитку підприємства до максимально можливого рівня розвитку для організації, який дає змогу підвищити якість управлінських рішень (с. 169-182);

– розроблено підхід до оцінювання зміни рівня потенціалу адаптивного розвитку підприємства під впливом реалізації обраних управлінських рішень щодо адаптивних заходів. Застосування даного підходу забезпечує оптимальний вибір найбільш раціональних управлінських рішень та розподіл ресурсів підприємства в процесі адаптивного розвитку та в умовах обмеженості необхідних коштів (с. 214-241);

– запропоновано підхід до регулювання адаптивного розвитку підприємства, в основі якого лежить система внутрішніх та зовнішніх регуляторів стану підприємства при адаптації (с. 241-252).

Набули *подального розвитку* такі наукові положення:

– уточнено поняття “адаптивний розвиток підприємства”, чому передували глибокі семантичні дослідження з елементами графічної інтерпретації структурних елементів системи розвитку підприємств (с. 29-38);

- уточнено сутність поняття “адаптивний підхід до розвитку підприємств” на основі системи класифікацій основних елементів теорії адаптивності у тому напрямі, який акумулює комплекс адаптивних заходів, спрямованих на підвищення здатності підприємства превентивно реагувати на зміни (с. 56-73);
- використання ситуаційного підходу до управління адаптивним розвитком підприємства у складі виробничо-господарської структури з метою забезпечення процесу управління якісною зміною рівня потенційного адаптивного розвитку з урахуванням коригувальних впливів (с. 152-163);
- модель визначення виробничих процесів (або їх складових), що потребують адаптивних заходів, а також модель управління формуванням фінансових резервів на їх реалізацію (с. 256-297).

4. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

Результати дослідження Мариненко Н.Ю. та їх наукова новизна мають важливе значення для науки та практичної діяльності. Новим словом у вітчизняній теорії менеджменту можна вважати дослідження проблем, пов’язаних із визначенням економічної суті адаптивного розвитку підприємств та притаманного їм методологічного інструментарію; оцінюванням та прогнозуванням, а також у цьому комплексі й регулюванням процесу адаптивного розвитку підприємств. Вивчення вказаних проблем дозволило автору розробити концептуальний підхід до управління адаптивним розвитком промислового підприємства.

Представлені у роботі висновки і рекомендації мають безпосереднє практичне значення для забезпечення злагодженого механізму функціонування підприємства під час адаптації до прогнозованих і непрогнозованих впливів зовнішнього середовища. Найбільш обґрунтованими у цьому відношенні слід вважати запропоновані автором розроблені методологічні підходи до управління проблемними ситуаціями; поглиблення моделі визначення виробничих процесів (або їх складових), яка дасть змогу менеджерам приймати ефективні управлінські рішення завдяки вчасній реакції на зміну умов зовнішнього середовища.

Окремі теоретичні висновки і пропозиції роботи доведені до рівня прикладних рекомендацій і використовуються у практичній діяльності фахівцями Департаменту економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної державної адміністрації, Корум Груп ПАТ “Дружківський

машинобудівний завод”, ПАТ “Машинобудівний завод “Буран”, ПрАТ “Інститут керамічного машинобудування “Кераммаш”, ТОВ “Вільнянський машинобудівний завод”, ТОВ “ОСП Корпорація ВАТРА”, що підтверджено відповідними довідками про впровадження. Теоретичні здобутки і практичні рекомендації автора використовуються у навчальному процесі при викладанні таких дисциплін як „Економіка і організація діяльності об'єднань підприємств”, „Економіка підприємства”, „Стратегія підприємства”, „Стратегічна стійкість підприємства” тощо.

5. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Наукові висновки дисертанта викладені у 45 публікаціях (з них 22 наукових статті та 19 матеріалів у вигляді тез міжнародних і всеукраїнських конференцій, 4 монографії) загальним обсягом 99,84 друк. арк. Положення дисертаційної роботи пройшли апробацію у фахових виданнях, які внесені як до міжнародної наукометричної бази даних SciVerse Scopus (1 стаття), так і до міжнародних наукометрических баз даних (8 статей).

Опубліковані праці та автoreферат дисертаційної роботи відповідають змісту дисертації й характеризують наукові доробки автора відповідно до вимог МОН України. В автoreфераті в повній мірі розкрито основні наукові результати, які отримано в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації роботи. Автoreферат ґрунтовно розкриває зміст дисертації, в ньому відсутні надмірні подробиці та інформація, якої немає в дисертації.

6. Структура і зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог МОН України щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук, грамотно, без помилок. Загальний обсяг дисертації з додатками становить 403 сторінки і містить 54 рисунки, 65 таблиць та 3 додатки.

Відповідно до мети, завдань і логіки дослідження побудована структура дисертації, що складається з вступу, п'яти розділів, висновків. Структуру представленої дисертаційної роботи слід вважати послідовною і логічною. Судячи із основного змісту дисертації та автoreферату, дослідження на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук

Мариненко Н.Ю. є результатом її самостійної наукової роботи з проблеми, яка має загальноекономічне та загальнодержавне значення.

У вступі дисертації визначено її актуальність, висвітлено перелік науковців, авторський доробок яких передував дослідженню дисерантки, поставлено мету та завдання, сформульовано наукову новизну і практичну спрямованість роботи, наведено позицію щодо особистого внеску здобувача та результати апробації роботи.

У першому розділі “*Теоретико-методологічні аспекти управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур*” (с. 17-89) здійснено методологічний аналіз підходів до розвитку підприємств у складі ВГС; розроблено адаптивний підхід до розвитку ВГС; проведено грунтовні дослідження на основі статистичних даних особливостей функціонування найбільших виробничо-господарських структур України.

У другому розділі “*Передумови формування системи управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур*” (с. 90-151) автором проведено дослідження тенденцій економічного розвитку України, здійснено також порівняльний аналіз розвитку світової економіки; проведено оцінювання стану розвитку вітчизняного машинобудування у статиці та у динаміці.

Третій розділ “*Механізм управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур*” (с. 152-196) дозволив автору виважено підійти до формування ситуаційного підходу в управлінні адаптивним розвитком; виробити теоретико-прикладні аспекти побудови механізму управління адаптивним розвитком ВГС; визначити особливості формування концепції процесу управління адаптивним розвитком ВГС.”

Дослідження четвертого розділу “*Реалізація функцій управління у процесі адаптації виробничо-господарських структур*” (с. 197-255) дозволяють виявити проблемні ситуації в процесі розвитку підприємств у складі ВГС; за результатами аналізу таких проблемних ситуацій запропоновано здійснювати оцінювання потенціалу адаптивного розвитку підприємства; розроблено науково-методологічні підходи до прогнозування і регулювання процесу адаптивного розвитку.

У п'ятому розділі “*Економіко-математичне моделювання адаптивних заходів підприємств у складі виробничо-господарських структур*” (с. 256-322) запропоновано авторську модель визначення процесів, що потребують адаптивних заходів; також, у розвиток попередньої моделі, її доповнено моделлю управління формуванням фінансових резервів для реалізації адаптивних заходів. На завершення

здійснено оцінювання економічної ефективності концепції управління адаптивним розвитком ВГС.

У висновках автор систематизує всі ті теоретико-методологічні положення та практичні рекомендації, які дозволили виробити дієвий механізм вирішення проблеми реалізації функцій ефективного управління адаптивним розвитком ВГС у контексті як підвищення результативності діяльності промислових підприємств, так і для розвитку та глобалізації вітчизняної економічної науки.

7. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації.

Автореферат за своїм змістом відповідає основним положенням та висновкам дисертаційної роботи, відбиває структуру та логіку викладеного в ній матеріалу.

8. Недоліки та дискусійні питання дисертаційної роботи.

Оцінюючи в цілому достатній рівень розробки теоретико-методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення є дискусійними, зокрема:

1. У п. 1.2. доцільно було б приділити увагу визначенню та критичному аналізу принципів, форм, засобів, методів зазначених у роботі підходів до розвитку підприємств, а саме: інноваційного; економічного; стратегічного; маркетингового та конкурентного. Це дозволило б автору більш ґрунтовно провести методологічний аналіз підходів до розвитку виробничо-господарських структур.

2. Автор на рис. 3.2 (с. 168-169) здійснює обґрунтування процесу визначення результата оцінювання ситуації у процесі адаптивного розвитку, в якому вказує, що одним з елементів цього результата є потенціал адаптивного розвитку промислового підприємства. Залишається не зрозумілим, що автор розуміє під потенціалом адаптивного розвитку, хоча далі, ще неодноразово, по тексту дисертації використовує дану економічну категорію.

3. За результатами аналізу у підрозділі 4.1 здобувач наводить складові частини, що підлягають аналізу на етапі преадаптації підприємств в складі виробничо-господарської структури (с.199-206). Ці показники кількісні та якісні, тобто мають різні одиниці виміру. У роботі не

визначено за допомогою якої методики відбувається їх перетворення в єдину одиницю виміру для подальшого розрахунку інтегрального показника.

4. Враховуючи, що в дисертації досить детально розглянуто науковий підхід до оцінювання потенціалу адаптивного розвитку підприємства (с.220-226), доцільно було б навести практичну реалізацію даної методики на прикладі підприємств, які розглядаються у дисертаційній роботі.

5. Автором було удосконалено підхід до прогнозування адаптивного розвитку підприємства (с. 235-241), який включає, у тому числі, визначення зовнішніх та внутрішніх факторів які мають вплив на адаптивний розвиток. Вважається за необхідне більш детальний опис інструментарію ранжування цих факторів за значимістю та моделювання сценаріїв адаптивного розвитку підприємства.

6. У дисертаційній роботі доцільним було б навести практичні приклади розрахунків внутрішніх та зовнішніх регуляторів стану підприємства при здійсненні процесу регулювання адаптивного розвитку підприємства (с. 246-251).

7. Слід було більш чітко представити взаємозв'язок між висунутими у дисертації гіпотезами у третьому та четвертому розділах та отриманими результатами у п'ятому розділі, з метою збільшення наочності сприйняття роботи.

Проте, висловлені зауваження і зазначені недоліки не знижують позитивну оцінку теоретичного рівня та практичного значення результатів дисертаційної роботи здобувача.

*1

9. Загальний висновок.

Глибина дослідження, отримані наукові результати, перелік публікацій віддзеркалюють наявність теоретичних, методологічних і практичних наукових розробок, які є предметом захисту докторської дисертації за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Оцінюючи наукові результати здійсненого дослідження Мариненко Н.Ю. в цілому, необхідно відзначити, що мета роботи досягнута, а поставлені завдання вирішенні. Дисертаційна робота “Управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур” є завершеною науковою працею, яка містить вирішення важливої наукової проблеми, має наукову новизну, теоретичне і прикладне значення.

Дисертація за своїм змістом відповідає п.п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 щодо докторських дисертацій. Дисертаційна робота, опубліковані праці та автореферат свідчать, що їх автор, Мариненко Наталія Юріївна, є висококваліфікованім фахівцем і може робити ґрунтовні наукові узагальнення, оцінки, висновки, отримувати нові наукові результати, а тому заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
в.о. завідувача кафедри фінансів,
банківської справи і страхування
Запорізького національного університету
Міністерства освіти і науки України

О.М. Зборовська

Підпис О. М. Зборовської
ЗАСВІДЧУЮ:

Вчений секретар
Запорізького національного університету
Міністерства освіти і науки України

В.П. Сніжко